

Új tanterv a finnugor filológiai képzésben

Lezárult egy átmeneti időszak a Moszkvai Lomonoszov Egyetem hungarológiai oktatásának keretében. Sokrétű munkálatok folytak a különböző szakterületeken az elmúlt három év alatt, amióta 1990-ben létrejött a Finnugor Filológiai Tanszék az egyetem bölcsészettudományi karán. Valahol „félúton”, 1991 októberében, jómagam is bekapcsolódhattam ebbe a megújuló tevékenységbe, így az a megtiszteltetés ért, hogy közvetlenül részt vehettem a tantervi/tantárgyi programok végleges kidolgozásában.

Hungarológiai, szaktárgyi, tudományos-módszertani szempontból természetesen nem egyszerű dolog választ adni röviden és tömören az azonnal jelentkező kérdésre: „Tulajdonképpen mi az új ebben a tantervben?” – Tudomásul kell venni azonban, hogy a szakembereket elsősorban ez érdekli, hisz épp elég elméleti eszmefuttatás megismerésére nyílik lehetőség a különböző területeken. Éppen ezért, rendhagyó módon, már az elemzés elején igyekszem megfogalmazni az előbbi, logikus kérdésre adandó tömörített választ annak érdekében, hogy csak a valódi érdeklődést tanúsító szakemberek „kényszerüljenek” a részletesebb értékelés tanulmányozására. Természetesen nemcsak saját véleményemre hagyatkozom, hiszen a régebbi korszak oktatási rendszerében nem vettem részt. Éppen ezért részletes konzultációt folytattam ebben a kérdésben a magyar szak vezetőjével, aki hosszú évek óta irányítja a hungarológiai képzést a Lomonoszov Egyetemen. Ennek megfelelően két fontos egység emelhető ki az új tantervből:

1. Megvalósult a magyar és a finn szak tárgyainak – mindkét részről történő – összehasonlító, elemző oktatási rendszere.

2. A hallgatók tudásszintjének tartománya jelentős mértékben kibővült a speciálkollégiumok, -szemináriumok rendszerével.

Nyilvánvaló, mindezek érdekében igen lényeges szervezeti változásoknak is végbe kellett menni. Ezek közül az egyik legfontosabb az, hogy a létrejött új tanszék két részlege – a kibocsátás, a diplomáztatás szempontjából – teljes szakmai önállóságot kapott. Ennek megfelelően a „Tanterv” szövege

kettős – magyar és finn szakos – értelmezéssel, tartalommal rendelkezik. Ez azt is jelenti, hogy „kódolni” kell a tantárgyi diszciplínákat, esetünkben a magyar szaknak megfelelően.

Megkezdődött tehát a részletes elemzés. Előre kell bocsátanom, hogy jelen munkámban csak a fő adatokat tartalmazó „Tanterv” képezi a vizsgálat tárgyát, vagyis a szaktárgyi tananyagokat tartalmazó részletes programokra most nem kívánok kitérni.

Nos, a hatalmas táblázat első, központi egysége; a tantárgyak összességének kódszáma és megnevezése:

0221:04 finnugor filológia

(Megjegyzés: az orosz nyelvű terminológia a „hungarológia” szóhasználatot nem alkalmazza.)

A „lepedőnyi” tanterv jobb oldalán található a szakmai képzés meghatározása, amelyet – az egyszerűbb megértés érdekében – azonnal a magyar szak „kódolásában” közvetítem, adom meg:

filológus-finnugorológus, a magyar nyelv és irodalom tanára, fordító.

A tanulmányi idő: 5 év.

Ezután a tanulmányi időszak grafikonos ábrázolása következik, hetekre, hónapokra, évfolyamokra bontva, különböző jelzések alkalmazásával, az alábbi egységek keretei szerint:

szorgalmi időszak, vizsgaidőszak, tanulmányi gyakorlat, oktatási gyakorlat, diplomakészítés időszaka, államvizsgák, iskolai szünetek.

A „Tanterv” legnagyobb terjedelmű, legfontosabb része ezt követően, a III. pontban található. Sorrendben 27 tantárgy (diszciplína) részletes taglalása következik, az alábbi szempontok szerint:

megnevezés, a szóbeli és írásbeli vizsgák szemeszterek szerinti megoszlása, az oktatási órák (száma), a heti óraszám az évfolyam és szemeszter szerinti megoszlás alapján.

Következzen tehát a tantárgyak sora. (A megnevezéseket – az előzetes értelmezéseknek megfelelően – a magyar szakra transzformáltam, kiemelve a heti/félévi óraszámot a számtalan adatból.)

	A tantárgy megnevezése	heti óraszám	félévek száma	összes óra
1.	Társadalompolitikai ismeretek	2	5	172
2.	A magyar nyelv oktatásának módszertana	2	1	36
3.	Általános nyelvészet	4 + 2	2 + 2	204
4.	A finnugor népek folklórja	2	2	68
5.	Bevezetés az irodalomtudományba	4	1	72
6.	Bevezetés a finnugor nyelvészetbe	2	2	68
7.	Magyar nyelvi gyakorlatok	10 + 10 + 6	3 + 3 + 3	1236
8.	Leíró magyar nyelvtan	2	3	100
9.	A magyar nyelv története	2	2	68
10.	A fordítás /m.-o., o.-m./ elmélete és gyakorlata	2	1	32
11.	Egy indoeurópai nyelv tanulása	4	6	408
12.	Az orosz mint idegen nyelv	2	2	68
13.	Latin nyelv	4	2	136
14.	Uráli nyelvek: 2. és 3. kötelező idegen nyelv	4 + 2	2 + 1	168
15.	A mai uráli nyelvek fon. és gr. rendszerei	2	2	68
16.	A finnugor népek története	2	2	68
17.	Országismeret	2 + 3	1 + 1	80
18.	Irodalomtörténet és kritika magyar irodalom szakosoknak	2	2	68
19.	Számítógépes nyelvészet magyar nyelvészet szakosoknak	2	1	36
20.	A nyelvészeti irányzatok története	2	2	68
21.	A finnugor népek irodalma	2	2	68
22.	A magyar irodalom története	4 + 2	1 + 7	308
23.	Az orosz irodalom története	2	4	136
24.	Etnolingvisztika és szociolingvisztika nyelvészeknek	2	3	104
24.	Magyar irodalmi elemzések irodalmároknak	2	6	208
25.	Szaktárgyak: kötelező speciális kollégiumok, szemináriumok	4 + 2	5 + 1	372
26.	Testnevelés	4 + 2	3 + 1	240
27.	Honvédelmi ismeretek	4	4	272

Az 5 évre számított összóraszám: 4086. A teljesség kedvéért meg kell említeni, hogy a „Tanterv” még néhány fakultatív tárgyat is feltüntet az oktatási és tanulmányi gyakorlatok adatai mellett.

Visszatérve a felsorolt 27 tantárgyra (a 24-es kétszer szerepel), nyilvánvalóan további magyarázatokkal tartozom a szakemberek számára. – Itt van rögtön a 7. tétel látszólag magas óraszám. Miért van erre szükség? (Még többet is el tudnék képzelni, például az 1. pont átcsoportosításával!) Nos, meg kell mondanom, a magyar szak vezetőjének, a végtelenül lelkes és nagy tudású Antonyina Guszkovának (magyar nyelvészetből Budapesten védte meg kandidátusi disszertációját) minden erőfeszítésére, diplomáciai érzékére szüksége van – az általában 4-5 évenként sorra kerülő – új magyar évfolyam/csoport „beiskolázásakor”. Hozzánk ugyanis olyan elsősök jönnek, akik nem kerültek be valamilyen más szakra. Ezek a diákok tehát nem tudnak magyarul: gyakorlatilag a „nulláról” kell megkezdeni a tanításukat. Ám az 5. tanév végén nekik is ugyanolyan magas szintű szakmai/nyelvi tudással kell rendelkezniük, mint az angol, német, francia tanszéken tanuló, már a felvételi pillanatában kitűnően beszélő kollégáiknak. Ezt a hendikepet azután nagyon nehéz behozni: a diákok és a tanárok maximális erőfeszítése szükséges mindehhez. Ráadásul már a második tanévben megkezdődik a belső szakosodás is: a hallgatók egy része irodalmi, a másik része pedig nyelvészeti irányban specializálódik, a 18-19., a két 24., illetve a 25. tételnek megfelelően.

Minden nehézség ellenére, kitűnő kolléganőim magas szintű szakmai munkájának a segítségével – azt tapasztaltam, hogy már harmadéves korukban igen jó eredményeket értek el a magyar nyelv és irodalom tanulmányozása terén a hallgatók. Az immár negyedéves diákjaink valószínűleg megállják helyüket a magyarországi részképzésen is.

Remélhetőleg a mostani első évfolyam is hasonló eredményeket fog majd elérni. Nekik még az „alapozás” időszaka zajlik, elsősorban Szij Enikő: Magyar Nyelvkönyv c. művének alapján. A nyelvi laboratóriumi gyakorlatok hatása egyre jobban érződik az elsősök megnyilatkozásaiban. (Jómagam is készíték gyakorlatokat számukra.)

A magyar szak új tantárgyi programjait lényegében négyen állítottuk össze: Antonyina Guszkova mellett az ugyancsak nagy szakmai tapasztalattal rendelkező (magyar származású) Mayer Klára, és a még pályájának kezdetén

tevékenykedő J. Z. Sakirova, illetve szerény személyem vett részt ezekben a munkálatokban. (Mi oktatjuk a magyar nyelv és irodalom szaktárgyait.)

Végül, de nem utolsósorban, meg kell említenem az új tantervvel kapcsolatban a tanszékvezető professzornő, A. I. Kuznyecova iránymutató és koordináló tevékenységét, illetve kiemelkedő elméleti, gyakorlati munkásságát a ritkább finnugor nyelvek kutatása, oktatása terén.

Remélem, sikerült kitérnem a legfontosabb tényezők elemzésére a Moszkvai Lomonoszov Egyetem Finnugor Filológiai Tanszéke új tantervének magyar szakos értelmezésében. Mindez gondolatébresztő lehet más hungarológiai állomáshely szakmai kérdéseinek megoldási folyamatában is.